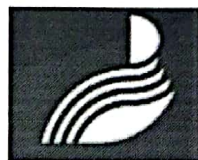

Green University

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
BUXORO VILOYAT EKOLOGIY, ATROF MUHITNI MUHOFAZA
QILISH VA IQLIM O'ZGARISHI BOSHQARMASI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
GREEN UNIVERSITY - MARKAZIY OSIYODA ATROF MUHIT VA
IQLIM O'ZGARISHINI O'RGANISH UNIVERSITETI
KAZAN FEDERAL UNIVERSITETI
TYUMEN DAVLAT UNIVERSITETI
M. AKMULLA NOMIDAGI BOSHQIRDISTON DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
OMSK DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
UI GREENMETRIC – XALQARO REYTING AGENTLIGI

IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA CHO'L – VOHA
EKOSISTEMASI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR
MAVZUSIDAGI XALQARO SIMPOZIUM

MATERIALLARI

BUXORO – 2023

ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА	25
Shodmonov Feruzjon Qamariddinovich, Latipov Zafar Ikromovich, Okilova Gulzoda Akmalovna. O‘ZBEKISTONNING TEKISLIK CHO‘L IQLIMI SHAROITIDA JOYLASHGAN KOLLEKTOR SUVLARINING GIDROKIMYOVIY VA GIDROBIOLOGIK TARKIBI (BUXORO VILOYATI ARABLAR KOLLEKTORI MISOLIDA)	29
Туреева К.Ж., Патуллаева З.У., Валиева О.Т. ЖАНУБИЙ ОРОЛБЎЙИ СУВ ОБЪЕКТЛАРИ ЭКОЛОГИК МУВОЗАНАТИНИНГ БУЗИЛИШИ	34
Ҳамидов Абдусамад Абдумаликович. ФАРФОНА ВОДИЙСИДА ОЛИБ БОРИЛГАН ИҚЛИМИЙ ВА ГИДРОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАРНИНГ ДИНАМИКАСИ (XX-аср).....	42
Ҳамидов Абдусамад Абдумаликович. ФАРФОНА ВОДИЙСИДА 1946-1965 –ЙИЛЛАРДА ОЛИБ БОРИЛГАН ГИДРОЛОГИК ВА ИҚЛИМИЙ ИЗЛАНИШЛАР	45
Yarboboev To‘Iqin Nurboboevich, Qosimova Karima Yodgor qizi. TOG‘-KONCHILIK ISHLARINING YER OSTI SUVLARIGA TA‘SIRINI OLDINI OLIISH CHORALARI	49
X.R.Toshov, A.N.Nematov, D.D.Qalandarova. CHO‘L ZONASI VOHALARI VA ULARNI OQILONA TASHKIL ETISH (BUXORO VILOYATI MISOLIDA).....	52
Suyarqulov Nizomiddin Maxmatqulovich. QASHQADARYO VILOYATI TEKISLIK SUV OMBORLARINING GIDROGRAFIK XUSUSIYATLARI.....	54
Asadullayev Anvar Narzullayevich. IQLIM O‘ZGARISHINING SABABLARI VA OQIBATLARI.....	57
ЮНУСОВ Ф.Х., ДОВУЛОВ Н. Л., БАРАТОВ Х. А. ЗАРАФШОН ДАРЁСИ ОҚИМИНИНГ СУҒОРИШ КАНАЛЛАРИДА САРФЛАНИШИНИ МИҚДОРИЙ БАҲОЛАШ	60
Mirzoyeva Istat Elmurodovna. QUYIMOZOR – TO‘DAKO‘L SUV OMBORLARI YONDOSH HUDUDLARI LANDSHAFTLARI VA ULARNING EKOLOGIK HOLATI	63
Anvarova Z.M. EKOLOGIK TANGLIK - GEOEKOLOGIK MUAMMOLAR (BUXORO VILOYATI MISOLIDA)	65
Adizova H.R., Fayziyeva F.A. ABIOTIK OMILLAR VA ULARNI O‘RGANISHNING ILMIY-AMALIY ANAMIYATI	68
II. Иқлим ўзгариши шароитида чўл-воҳа экосистемаси флораси ва фаунаси, биологияси ва муҳофазаси масалалари	71
Синдирева Анна Владимировна, Эрдэнэцогт Эрдене. РАЗРАБОТКА ЭКОЛОГИЧЕСКИ БЕЗОПАСНЫХ ПРИЕМОВ ОБОГАЩЕНИЯ СЕЛЕНОМ ЯРОВОЙ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ В УСЛОВИЯХ СЕВЕРА МОНГОЛИИ.....	71

Ammo yetishtirilgan qishloq xo'jalik mahsulotlarining tarkibini kimyoviy tahlil qilish ishlari qoniqarli ahvolda deb bo'lmaydi. Ko'pincha mahsulotlar tekshirishdan o'tkazmasdan to'g'ridan-to'g'ri qayta ishlash korxonalariga yoki iste'molchilarga yuboriladi. Natijada aholi o'rtasida turli kasalliklar kelib chiqmoqda. Ma'lumki, 1 gektar yer maydonining meliorativ holatini yaxshilash uchun 26 pog'ona metr zovur kerak bo'ladi. Ammo viloyat miqyosida zovurlar 5-10 yillar davomida tozalanmasdan qolgani tufayli, Qorako'l, Olot, Jondor, Kogon, Romitan va Peshku tumanlarida bu ko'rsatgich ancha past va bugungi kun talablariga javob bera olmayapti.

Xulosa qilib aytganda, Buxoro viloyatida ekologik tanglikni oldini olish maqsadida qishloq xo'jalik tarmoqlarida meliorativ va sug'orish tadbirlarini to'g'ri va o'z vaqtida amalga oshirish, zararkunandalarga qarshi kurashda biologik kurash usullaridan yanada kengroq foydalanish, qum va changlarning ko'tarilishi hamda yaylovlarning mahsuldorligini oshirish uchun esa yashil maydonlarni kengaytirish yaxshi iqtisodiy samara beradi.

Adabiyotlar

1. Ekologiya huquqi. Darslik. / Mas'ul muharrir: M.B. Usmonov. - Toshkent: TDYI, 2006. - 361 b.
2. Ekologicheskoe pravo Respubliki Uzbekistan. Uchebnik dlya studentov, obuchayushixsya po spetsialnosti «Pravovedenie» // Avtorskiy sostav: Rustamboev M.X., Usmanov M.B., Juraev YU.A. i dr. // Otvetstvennye redaktory: Skripnikov N.K., Juraev YU.A. - Tashkent: TGYUI, 2006. - 415 s.
3. Nigmatov A.N. O_zbekiston Respublikasining Ekologiya huquqi. Darslik. - Toshkent: TDYUI, 2004. - 320 b

ABIOTIK OMILLAR VA ULARNI O'RGANISHNING ILMIIY-AMALIY AHAMIYATI

Adizova H.R., Fayziyeva F.A.

Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya: Yer yuzida uchraydigan turli organizmlarning hammasi o'z-o'zidan yashamaydi, ularning ko'payishi, rivojlanishi va tarqalishi atrof-muhit omillari ta'sirida boradi. Tirik organizmlarni o'rab turgan, ularga turli xil yo'llar bilan ta'sir qiladigan jonli va jonsiz tabiat kuchlari, komponentlari oddiy bir tabiiy manzara emas, balki bir-biri bilan bog'langan tabiiy ekologik omillar bo'lib, ularga organizmlar moslashadi.

Kalit so'zlar: Organizm, atmosfera sirkulyatsiyasi, geografik zonalar, tabiat komplekslari, fitomelioratsiya

Аннотация: Встречающиеся на земле, не все различные организмы, живут сами по себе, их размножение, развитие и распространение происходят под влиянием факторов окружающей среды. Силы живой и неживой природы, окружающие живые организмы, воздействующие на них по-разному, составляющие не простой природный ландшафт, а взаимосвязанные природные факторы окружающей среды, к которым организмы приспосабливаются.

Ключевые слова: Организм, атмосферная циркуляция, географические зоны, природные комплексы, фитомелиорация

Abstract: Not all different organisms found on earth live by themselves, their reproduction, development and distribution occur under the influence of environmental factors. The forces of living and inanimate nature surrounding living organisms that affect them in different ways, make up a complex natural landscape, and interrelated natural environmental factors to which organisms adapt.

Keywords: Organism, atmospheric circulation, geographical zones, natural complexes, phytomelioration

Mamlakatimizda 2023 yilni "Insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili" deb e'lon qilinishi oliy ta'lim tizimida mehnat qilayotgan ziyolilar zimmasiga juda muhim va strategik vazifalarni yukladi. Shulardan biri universitetdagi har bir tayyorlanadigan mutaxassislarni o'ziga tegishli fan sirlarini, ayniqsa ekologiya fanlarini chuqur bilishlarini ta'minlashdir. Bu mutaxassislar hududlar iqtisodiyotining barqarorligini saqlash, birinchi navbatda qishloq xo'jalik tarmoqlarida yetishtirilayotgan mahsulotlar umumiy hajmini turg'unlashtirish va ularni uzluksiz ko'paytirishda ishtirok etishadi.

Ma'lumki, yer yuzida uchraydigan turli organizmlarning hammasi o'z-o'zidan yashamaydi, ularning ko'payishi, rivojlanishi va tarqalishi atrof-muhit omillari ta'sirida boradi. Tirik organizmlarni o'rab turgan, ularga turli xil yo'llar bilan ta'sir qiladigan jonli va jonsiz tabiat kuchlari, komponentlari oddiy bir tabiiy manzara emas, balki bir-biri bilan bog'langan tabiiy ekologik omillar bo'lib, ularga organizmlar moslashadi.

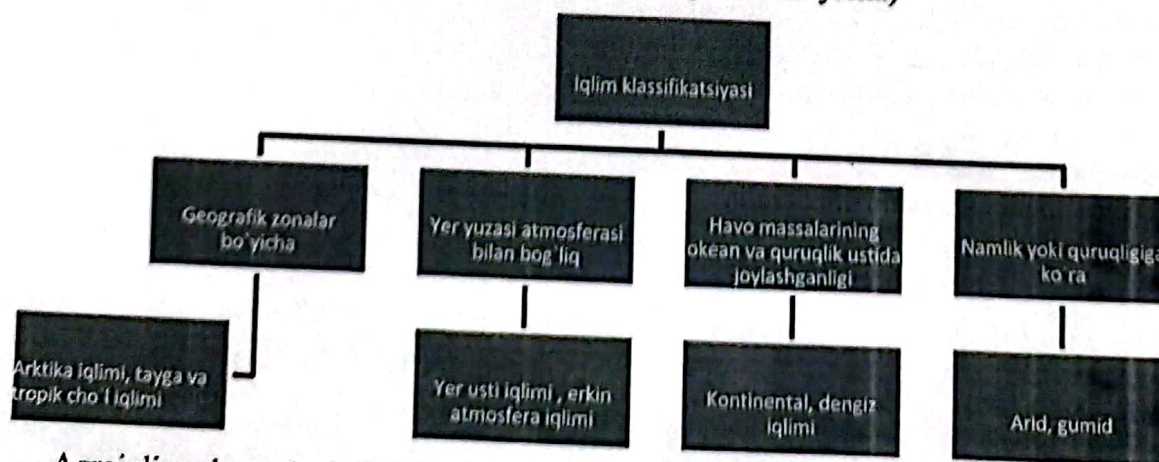
Bugun biosferaning kelajagini, nafaqat bugungi kuni, balki ertangi kunini o'ylaydigan madaniyatli, aql-zakovatli kishilarni topish qiyin emas. Biosfera taqdiri bugungi kunda jahon hamjamiyati tomonidan tabiiy, texnogen, ma'naviy element sifatida qabul qilinmoqda. Ko'pchilikka hozirgi kunda ijtimoiy muammolar ekologik muammolar bilan chambarchas bog'liqligi sir bo'lmaganligi kabi, zamonaviy ekologiya ham o'z navbatida sotsiologiya, siyosatshunoslik, etika, ma'naviyat va boshqa ijtimoiy fanlarsiz o'z ma'nosini yo'qotadi. Yuqorida qayd etilganlardan mantiqan ekologiyaning dunyoqarashni shakllantiruvchi funksiyasi kelib chiqadi, ya'ni inson o'zi ham tabiatni bir bo'lagi ekanligini his etishi, tabiiy jarayonlarga o'z ta'sirini ko'rsatishi, iqtisodiy va ekologik qiziqishlarni hisobga olishi shart.

Talabalarining ekologik bilimlari majmuini iqlimshunoslik, agroiqlimshunoslik va bioiqlimshunoslik yo'nalishlaridagi (iqlim, agroiqlim, bioiqlim) tushunchalar boyitadi. Ma'lumki, qishloq xo'jalik tarmoqlarini rivojlanishi har bir mintaqaning joylashgan o'rniga, qolaversa birinchi navbatda iqlimiga bog'liq. Demak, har bir qishloq xo'jalik sohasini rivojlanishi hududning bevosita agroiqlimining xususiyatlari ta'sirida bo'ladi. Iqlim deb, ma'lum joyda ob-havoning ko'p yillik takrorlanishiga aytiladi. Iqlim ham ob-havo singari, bir necha omillarga bog'liq. Bularga quyidagilar kiradi:

1. Quyoshning yoritishi va isitishi
2. Atmosfera sirkulyatsiyasi
3. Yer usti tuzilishi
4. Okean va dengizning yaqin yoki uzoqligi

Rus olimi N.F.Reymers iqlimni o'ziga xos tabaqalarga ajratgan (1-chizma). Jumladan, geografik zonalar iqlimiga artika iqlimi, tayga iqlimi, tropik cho'l iqlimi va boshqalarni misol qilgan.

1-chizma
Iqlim klassifikatsiyasi (N.F.Reymers bo'yicha)

Agroiqlim deganda, iqlimning qishloq xo'jalik ishlab chiqarishida muhim omil sifatidagi ishtiroki tushuniladi (Reymers, 13 b.). U abiotik omillar toifasiga kiradi. Demak, harorat, yog'in